

سترانا كوردى (كورمانجى): دەقەرا ھەكارىيان ۋەكى نەونە

ياشار كاپلان^۱

تېپگۆھۆرىن ژ لاتىنىيى: پۆيتىكا

پوختە

ئەدەبىياتا گەلېرىيا دەفكى د ئەدەبىياتا كوردىدا
جەھەكى گرېنگ دگرە. د قى خەباتىدا ئەمى دى ل سەر
بابەتەكە ئەدەبىياتا گەلېرى ”ستران“ ئى راوہستىن. ب
ئاواپەكى گشتى زېدەتر خەباتا مە دى سىنۆركى بىت.
ژ بۆ دەرىخستنا گىڭلى (silûet) ئەدەبىياتا گەلېرىيا
كوردى دقېت بابەتتىن ئەدەبىياتا گەلېرى بەرى ۋەكى
بەش بەش بېنە نرخاندن و ھەر بابەتەكە ئەدەبىياتا
گەلېرى ل دوو بەلاقبوون و تايبەتېيىن وى ل سەر قادا
دەقەرەكى بېنە ھلبژارتىن و لېكۆلېنكرن. مە ژى ب ناڧى
”سترانا كوردى (كورمانجى): دەقەرا ھەكارىيان ۋەكى
نەونە“ دا خوەست خزمەتا زمان و ئەدەبىياتا كوردى
بكن.

پەيڧىن سەرەكى: فۆلكلور، ستران، ھەكارى، دەنگېژ

۱. دەستپىك

ھەر جىقكە كىڭ ژ دەما پەيدا بونە خوە پى ڤە بەرھەمىن ئەدەبى ئافراندە. ژ فان بەرھەمانىن ب دەڤكى و ئانۆنىم دەرکەتى و بەلاقبویى يىن خودان نرخەكە ئەدەبى د بن بانى ئەدەبىياتا گەلپیدا ھاتنە تۆماركرن. د سەرى سەدسالان نۆزدان پى ڤە ئەڤ مالزەمەيا زمان و چاندیئا دەولەمەند وەكى دسپیلینەكە جودا و سەربخوھ ژ ئالیى لیکۆلەرەن ڤە ھاتنە تۆماركرن، لیکۆلینكرن، ڤاڤارتن و نرخاندن. ئەڤ دسپیلینا سەربخوھ وەكى ”ڤۆلكلۆرە“ ھاتییە بناڤكرن. ئەم دكارن ڤى زانستا سەربخوھ ل سەر چاند، زمان، ئەدەبىيات و كەلەپۆرا گەلەكى، ب ریبازین خاسى خوە خەباتى دكەت ب كوردى وەكى ”گەلناسى“ ب ناف بكن. ژ ھینگى وەرە ئەدەبىياتا گەلپىرى و گەلناسى وەكى دو دسپیلینىن سەربخوھ ل كیلەكا ھەڤ خەباتى دكن.

د كوردیدا ژبو ھەر جوړە بەرمایى چاند، زمان، ئەدەبىيات و بىر و باوەرىین گەلپىرى پەڤا ”كەلەپۆر“ تیتە بكارینان. كەلەپۆر پەڤقەكە لیکدایى یە، ژ دو پەڤقان پىك تیت؛ ”كەلە“ و ”پۆر“. كەلە؛ د مەعنا گەلەك، پر، زیدەدا تیتە بكارینان. پۆر ژى د مەعنا ”مال، تىشتى دەسكەتى، بەرمایى تالانى، تىشتى بیخودان ئان ژى تىشتى ژ بو لى خودان دەرکەتنى مافى ھەر كەسەكى ھەيى“ ددەت. ب ڤى ئاوايى كەلەپۆر مەعنا بەرمایى زیدە و پر ددەت. ئەم دكارن د بن بانى كەلەپۆرا كوردیدا بەرمایىن ماددى و مەعنەوى، چاند و زمانى كۆم بكن.

ستران

د ئەدەبىياتا كوردییا دەڤكیدا د بەشا نەزمیدا جوړەیا ژ ھەمیان دەولەمەندتر سترانە. پەڤا ”ستران“ ژ گۆتتا ”سترین“ ئى تیت. سترین ژ بو گۆتتىن ب ریتەم و سەلیقە تینە گۆتن. دەما ئەم دپىژن ستران ئەم ھەمان دەمیدا بەحسئ؛ لاوژە، لاوك، شەشەبەندى، نارینك، سەرى زاقا، مقام، كلام، پەستە، ھەيرانۆك، پاییزۆك، بەریتە، دیلۆك، دوورك، زىمار، لایلايى، سەریلیك، دەلیل، مەدیحە، ڤەولپىرك و ھود. دكن. ھەتا ھەتا سترانا كوردى ب ئاواپەكى رىكۆوپىك نەھاتییە ڤەكۆلین. ژ بو باش تىگەھشتنا سترانا كوردى دڤیت ئەم سترانى ب ئاواپەكى

زانستى، ل چاڤى دانەپىن بەردەست ڤەكۆلین. بو ڤى چەندى ژى دڤیت ئەم سترانى ب سەر جوړەپىن وى ڤە ڤاڤىرن. بەرى ئەم دەرەباسى جوړەپىن سترانى بن دڤیت ئەم دەرەڤى ھەك تايەتییىن سترانى كو جوړەپەك ژ نازمییە، ھەك ناگەھىیان بدن.

وەكى تیتە زانین د ریز (رست) و مالکین (بەند) ستراندا كیش (وەزن) و ڤافییە (سەروا) ھەنە. ھەروسا د سترانا كوردیدا ژى كیش و سەروا ھەيە. كیش، سیستەما بریتمكرن و ھەماھەنگكرنا ریز و مالكانە. چمكى ب سايا كیشى ھەژمارا كیتەپىن ریزان ھندى ھەڤ دبن و ئەڤ ژى ئیمكانا ھەماھەنگیپونا مالكان پىكتینیت. رىكخستى و لىكدانا دەنگان د ھەر

رىكخستن و لىكدانا

دەنگان د ھەر

زمانەكیدا ئاھەنگ

و موسیقەپەكە

تایبەت چىدكەت

زمانەكیدا ئاھەنگ و موسیقەپەكە تايبەت چىدكەت. كیش و ریتەم ل دوور ماوہپەكى دەستنىشانكرى دزڤرن و ژ توخپىن خوە دەرەباز نابن. كیش و ریتەم ب ھەڤرا ئاھەنگەكى دافرىن و ئەڤ چەندە ھۆزانى ژ پەخشانى جودا دكەت. كیشا سترانا كوردى كیشەكە خوەمالە. سەروا ژى لەھەڤاتنا دەنگین داوییا ھەر ریزەكە مالکییە. دوبارەبوونا دەنگان ئاوازەكە تايبەت بو ھۆزانى چىدكەت و ب ھارىكارىيا كیش و ریتەمى ڤە ئاھەنگەكى پىك تینیت. ژ خوە ستران ژى، ژ بو گۆتتىن ب سايا كیشە و سەروا و ئاوازی ڤە ھەست و بوچوونەكى رادگەھینن تیتە گۆتن. دڤیت ئەم ل ڤى دەرى بپىژین كو د سترانا كوردى ھەمییىدا كیش نینە. لى بەلى د سترانا كوردى ھەمییىدا سەروا ھەيە.

سترانا كوردى

ھەمییىدا كیش نینە.

لى بەلى د سترانا

كوردى ھەمییىدا

سەروا ھەپە

د ڤى دەرىدا ئەم دكارن سترانا

كوردى د بن بانى چار براندا بزخینن. ھەر برەك ژى د نافا خوەدا داہەشى گەلەك بران دبیت. ل چاڤى دانەپىن بەردەست ئەم دكارین سترانى ژ ئالیى ڤۆرمەن ژ ھەڤ جودا، روخسار، نافەروك و شیوہى ڤە بزخینن.

فۆرمىن سترانان

۱.۱. سترانا ديلان و گوڤه‌ندان، ديلوك، دوورك

ئەف بر ژ سترانين د گوڤه‌ند و ديلاندا تينه گۆتن پيكتيت. وه‌كى ديلوك ئان ژى دوورك تينه بناڤكرن. ژ ئاليى هه‌ك سترانبيژان فه تينه گۆتن و ژ ئاليى هه‌ك سترانبيژين دى فه ژى تينه فه گيراندن. ب سەليقه و ئاوازين سڤك فه تينه سترين دا كو گوڤه‌ند و ديلان ل بهر بيته گيراندن. پرائيا فان سترانان ژ به‌ندين سى ريزى پيكت تين. ريزا هەر به‌نده‌كه ستران ب پاشبه‌ند ئان ژى شه‌ربه‌ندى (ناقارات) فه خلاس دبیت. د فان ستراناندا كيشه و سه‌روا هه‌يه. ب ئاواز و سەليقين جودا تينه گۆتن و له‌ييزين جوربجور ل بهر تينه له‌ييزتن.

۱.۲. سترانا ديوانكى (گازى)

ئەف برى ستران ژ بو سترانين به‌ره‌فاژى سترانين گوڤه‌ند و ديلانان، سترانين د كۆشك و ديوان و جقاتاندا تينه گۆتن، تيته بكارانين. سترانين روونشتى نه. سترانا ديوانكى ژ ئاليى كه‌سه‌كى فه تينه سترين. سەليقه و ئاوازا وان گرانه و ب ئاوايى گازيكرن و قيركرنى تينه گۆتن. ژ بهر فى چەندى د ده‌ڤه‌را هه‌كارياندا وه‌كى "گازى" تينه زانين. پرائيا فان سترانان ب ئاوايه‌كى سه‌ربه‌ست هاتنه هۆناندن. كيشه نينه لى به‌لى سه‌روا هه‌يه. ئەگەر د ديوانه‌كيدا سترانبيژه‌ك به‌نده‌كى بيژيت و سترانبيژه‌ك دى به‌ندا دى ژى وه‌رگريت هينگى دبىژنى "گه‌ره‌به‌ند". فۆرمين لاوزه، كلام، لاوك، پايىزوك، سه‌رىليك و چه‌يرانوك جورين سترانا گازيى نه. د هه‌مان ده‌ميدا فۆرمين دبىين ماييين وه‌كى لايلايى، لورك، زيمار و مه‌ديحه‌يان هه‌م ب ئاوايى گازيى هه‌م ژى ب ئاوايى سترانا ديلوكى هاتنه هۆناندن.

۲.۳. نافين فۆرمين سترانان

۲.۳.۱. ديلوك، دوورك

هه‌روه‌كى مه‌ ل ژورى به‌هس كر ديلوك ئان ژى دوورك سترانين داوه‌ت و ديلانان. گوڤه‌ند و ديلان

دوو سەليقه و ريتما ستران دگوه‌هرن. بنياتى ديلوك و دووركان ل سەر مالكىن سيژى ئاڤا بوويه. لى به‌لى مالكىن چارريژى، پينجريژى، شه‌شريژى ويين ريزكىن زيده‌تر هه‌نه كو وه‌كى ديلوكا نژاندى تيته زانين ژى هه‌نه. ژ بو نمونه:

سيژى

گولبه‌ياز گولبه‌ياز

مالا من گولبه‌ياز (ريزا نه‌قاراتى)

كويلكا تا نه‌فرازه

لاويان دا بهر مرازه

گولبه‌يازى جهيلى

مالا من گولبه‌ياز

رهانا تيل ب تيله

لاويان دا بهر سمبيلى

گولبه‌يازى كچينى

مالا من گولبه‌ياز

رهانا كاته شينى

لاويان دا بهر ريدينى

چارى

شه‌تى مووسل پانه پسمامو لو
شلقه‌دان ره‌خانه چه‌يرانو لو
دۆقامما ته‌ جانه پسمامو لو
دل نه‌ده خه‌لكانه چه‌يرانو لو

شه‌تى مووسل خيزه پسمامو لو
شلقان فيزه‌ڤيزه چه‌يرانو لو
دۆقامما ته‌ قيزه پسمامو لو
خه‌لكى نه‌له‌ييزه چه‌يرانو لو

شه‌تى مووسل ساره پسمامو لو
شلقان تافيت خواره چه‌يرانو لو
دۆقامم بو ته‌ ياره پسمامو لو
يا خه‌لكى نه‌ ياره چه‌يرانو لو

۲.۳.۲. لاوژہ، کلام

لاوژہ ژ دو پھیقان پیک تیت؛ لاو و بیژ. لاو ههم مهعنا خوژت، جوان ههم ژی د دهقہرا ههکاریاندا ژ بو بهدهوی و رندییا زلامان تیتہ بکاریان. لاوژہ (لاویژی) ههم مژارین میرانی ههم ژبیین ئەقینی و جوانییئ د ناڤا خوهدا دههونیت. لاوژہ ژ سترانین ب ئاویئ سهربهست هاتی هوناندن پیک تیت. ناڤهروکا وان ژ ئەقین، میرانی، جودابوون، خهریبی، تاسویرا خوهدا و فهگوتتا روودانهکئ پیک تین. ههر سترانهکئ ناڤئ خوه ههیه و ژ چهند بهندان پیکهاتییه. د قئ سترانیدا سهروا (قافییه) ههیه. ههرچهندي ههک دهقهران لاوژہ وهکی سترانا دینی بیته زانین ژ ل دهقہرا ههکاریان، باهدینان و پرائییا بو٤تان وهکی مه ل ژووری بههسکری نه سترانا دینییه. ههریما سهرحهدهئ قئ برپئ سترانئ وهکی کلام ب ناڤ دکهت. لی بهلی د ئەساسئ خوهدا کلاما سهرحهدهئ و لاوژہیا ههکاری، باهدینان و بو٤تان ههمان تشته.

چهندي بنازم

ئەز عهبدالا خودئ نازید خوه بو کئ کهم تهرهسئ تهرهسبایئ میران ژعوئ قه هات و قوتهگۆپالهک زهندا من دایی قوتهگۆپالهک زهندا من دایی ئەز عهبدالا خودئ نهشیابووم لیفکا قهرهپۆشیا خوه چیکهم قه بهحهتا دارئ دنیایئ من کری چ بوو چ نهبوو شهقیدی سیبارا شهقئ مایی کورهلاوکئ دهلال هاته پشت کۆنی

توفا خال و نیشانید گهردهئ

من عهبدالا خودئ نهشیبا بیخاتر ریکهم

چهندي بنازم

هوون، من عهبدالا خودئ نهنازین چهنکهکی میویژان بکهن کۆشا من گويزان بهر من خشین ئەگهر ئەز هایش نهبووم من بکهنه پشتا دادۆکهکئ

مالید دهر و جیرانان هوون بگهرینن

ئەگهر قهتوووقت ئەز هایش نهبووم

هوون من مابهینا بووک و زاقایید سالی بنقینن

چهندي بنازم

شهنگه نازداروکا مالید بابان نازاندي کورکو دینو ئەقی تهرهسئ تهرهسبایئ میران دهستئ خوه ئیخسته گۆپالهکی وهرگهراندي زهند و بازنید من عهبدالا خودئ شکاندي خزیمه کهپئ من عهبدالا خودئ لفاندي گوهارا ههیدهري گوهمئ من بزاندني دهستهکی منئ شکاندي یئ دیتری خلاندي قه بهحهتا دارئ دنیایئ من کری چ بوو چ نهبوو شهقیدی سیبارا شهقئ مایی کورهلاوکئ دهلال هاته پشت کۆنی من عهبدالا خودئ بیهنهکئ بهر خوه دا نغاندي

چهندي بنازم

هوون، من عهبدالا خودئ نهنازین چهنکهکی میویژان بکهن کۆشا من گويزان بهر من خشین ئەگهر ئەز هایش نهبووم من بکهنه پشتا دادۆکهکئ مالید دهر و جیرانان هون بگهرینن ئەگهر قهتوووقت ئەز هایش نهبووم هوون من مابهینا بووک و زاقایید سالی بنقینن

۲.۳.۳. لاوک، دهلال

سترانا میرانی، شهر و قهرهمانیییه. فهرقا قئ سترانئ دگهل لاوژہ و کلامی ئەوه کو لهههنگ و روودانین مژارا قئ سترانئ دیرۆکی نه. یانی لهههنگ و روودانین قئ سترانئ ژ ئالییئ دیرۆکئ قه تینه تهعییدکرن، ئانگۆ خهیالی نینه. وهکی سترانا جهههور ئاغا ئان بهدرخان بهگئ. لاوک ههمان دهمیدا ژ ئالییئ رووخساری قه خودان تابهتییئ لاوژہیییه. د ناڤ خهلکئ دهشتیدا وهکی دهلال و د ناڤ خهلکئ چیااییدا وهکی لاوک (سواران) تینه زانین.

۲۰۳۴.

پاییزۆک

پاییزۆک ئەو ستران کو ب تایبەتی ل دەفەرا هەکاریان، بۆتان و باھدینان تێنە گۆتن. سترانا ئیش، خەم، دەرد، شکەستن و هەفشانەبوونییە. وەکی تیتە زانیان پاییز، دەمسالا خەم، پیربوون، مرن، جودابوون و بەلگەراندنییە. د قن سترانیدا

پاییزۆک ئەو ستران

شکەستن، رەشبینی و بیهیشتیاتی

کو ب تایبەتی ل

سەردەستە. دەما پاییزۆ گوندی

دەفەرا هەکاریان،

و کۆچەر ژ زۆزان و بانیمان دزفرن

بۆتان و باھدینان

گوندی ئان ژى دەشتی. رەنگی

تێنە گۆتن

خوہزایی دگوهۆریت. هەروسا

پیربوون، ژ دلکەتیا خوہ دوورکەتن

ژی پاییزا مروقییە. ئیجار تیکچووون و درەنگمان و مرنا هیقییان ب سایا گۆتنان دبن سترانا پاییزۆکی. ژ بەندیان جودا و سەربخوہ پیک تیت. سەرناقن پاییزۆکان نینە. ب ئاواہکی سەربەست و ب سەروا تینە هۆناندن. ب سەلیقەہیە کہ خەریب و دلسوژ تینە سترین.

وئ ل من ہاتی پیرہ پاییزہ

چ پیرہ پاییزہ کہ ب لەزووبەزی

خەمەکی ئافیتە گولۆ، خوہساری ئافیتە حەرہامە رەزی

مەمکێد شەنگە دۆستکا من

پار و پیرار خرکۆکە بوون کچکۆکە بوون

بەلئ سالکۆکا ئیسال تەرہسابئ میرانی دگەزی

۲۰۳۵. حەیرانۆک

حەیرانۆک، ژ پەیفە ”حەیران“ ی ہاتیہ چیکرن. حەیرانبوونئ ئیفادە دکەت. ئەفە سترانا ئەفیندار و دلدارانہ. کہ چ و کورین ئەفیندار دەھافیژن بەر ہەفدوو. ہەمی نافەرۆکا حەیرانۆکی ل دۆرا ئەفینئ دزفریت. سترانہ کہ سقک و خوہشە. ژ بەندیان جودا و سەربخوہ پیکتین. سەرناقن حەیرانۆکان نینە. ب ئاواہکی سەربەست و ب سەروا ہاتنە هۆناندن. حەیرانۆک ب گازییا کورکۆ دینۆ! ئان ژى کہ چکئ دینئ! دەست پئ دکەن. ل کوردستانئ حەیرانۆک گەلەک بەلاقن.

کورکۆ دینۆ،

ئەف شەف چ شەفە

پەزئ بابئ منی گرتی رەفە خوہزی ئەز بامە بەرخەکی ساڤا بن کہ پەنئ حەیرانئ خوہ فە

کہ چکئ دینئ،

چیپاکێد مە ژ بەفرئ کەرپ

فەرشید کانیمان ژ خوہساری تەرپ

مابەینا من و شەنگە دۆستکا من

کاخەز ناہین و مەکتووب ناگەرپ

۲۰۳۶. شەشەندی، بەریتە

ہەم ژ ئالیئ رووخساری ہەم ژى ژ ئالیئ نافەرۆکی فە سترانہ کہ ب ہیزە. نافەرۆکا وئ ژ مزارین جوربجور پیک تیت. شەشەندی ب کیشە و ب سەروا نہ. ہەم ژ بۆ سترانا بەندیان وئ ژ شەش ریزان پیکھاتی ہەم ژى ژ بۆ سترانا ب سەلیقە و ئاوازا شەشەندیییا

شەشەندی

جودا تینە سترین تیتە گۆتن. د دیواناندا

ب کیشە و

د حالئ روونشتنیدا تینە گۆتن. چەند

ب سەروا نہ

کەس دیژن و چەند کەس ژى فەدگیرن.

سەلیقە و مەقامئ وئ جودا و گەلەک

بەرکەتی نہ. ریتە و سەلیقا شەشەندیان وەکی موزیکا دیرئ (کلیسئ) یە. ئەف چەندە ژى د ئەنجام پیکفەژینا نەستووری و کوردین موسلمان چیبوویہ. سەلیقا وئ گرانہ. تەنئ د ہەکاریان ژ ئالیئ پیناشین چەلئ و د بۆتان ژ ئالیئ گۆیان تینە گۆتن.

ئەز چوومە ناڤا رەزی

من دیت یاری گول چاندن

ئەنیکا زەر مەیدانہ

زیر و تیت تئ ئالاندن

یارکا من ژ من سلە

ہەردو چاف ژمن رەفاندن

ئەز چوومە ناڤا رەزی

یاری درەشینیت ناڤە

داى و وەلەد ژېك كرى

كانوون و چرى چارن
كانوون و چرى چارن
قان سەران بەفر دبارن
نارینى رۆژ ھەژمارن

۲.۳.۸. سەرى زاقا

ئەف بېرە ژ ستراىن ب زاقا تېنە گۆتن پېك تېن.
دەما زاقا دەن سەرشۆپىن و خەنا دكن تېنە گۆتن.
ژ سى رېزان ئان ژى پتر رېزان پېك تېن. ب كېشە و
سەروا نە و ب سەلىقا شەشەندىيان تېنە سترىن. د
ھالى روونشتىدا تېنە گۆتن.

سوولاقى سەر سوولاقى، لاوۆ ھەى لاوۆ
سوولاقى سەر سوولاقى، ..... زاقاوۆ
سوۆسنا مەرزى ئاقى، لاوۆ ھەى لاوۆ
يا شلە بەر خوناقى، ..... زاقاوۆ

سوولاقى سەران تۆزە، لاوۆ ھەى لاوۆ
سوولاقى سەران تۆزە، ..... زاقاوۆ
بەندكا ئىرىيى بۆزە، لاوۆ ھەى لاوۆ
خاتىنا بسك و كەزى، ..... زاقاوۆ

سوولاقى سەران تەزى، لاوۆ ھەى لاوۆ
سوولاقى سەران تەزى، ..... زاقاوۆ
بەندكا ئىرىيى پەزى، لاوۆ ھەى لاوۆ
خاتىنا بسك و كەزى، ..... زاقاوۆ

۲.۳.۹. پەستە

پەستە، د ئەساسى خوەدا بەستەيە. ئەف بېرە ژ بۆ
ستراىن ب كېشە و سەروايىن ب ھارىكارىيا ئامورەتەكە
موزىكى تېنى سترىن تېنە گۆتن. بەستەكارىن قى
سترانا ھۆناندى كەسپىن دىيارن. پراىنيا ستراىن ژ ئالىيى
ھونەرمەندىن كوردىين ب ئامورەتېن موزىكى قە
تېنە گۆتن پەستە نە. ۋەكى ستراىن تەھسىن تاھا،

ئەنىكا زەر مەيدانە
زېر و تىت دكەفن نافە
ياركا من ژ من سلە
ھلناگرىت سلاقە

ئەز ھاتم نافا رەزى
سەر خاترا تە گولچىنى
يارى قى دگەل من نەكە
ژدى باقىژە كىنى
يارى سەر سوۆزا خوە مە
تول من بكە يەقىنى

ئەز ھاتم نافا رەزى
سەر خاترا تە گولكەرى
يارى قى دگەل من نەكە
ژمن نەبەرە نەزەرى
يارى سەر سوۆزا خوە
مە تو لمن بكە باوهرى

۲.۳.۷. نارىنك

ناقى خوە ژ نارىنيا بووكان ۋەرگرتىيە و د قان
ستراىندا ب شكلى ”نارى ئان ژى ”نارىنى“ خىتابى
بووكى دكن. ئەف بېرى ستراىنى، ژ ستراىن ل سەر بووكان
تېنە گۆتن پېك تىت. دەما خەنايە بووكى، چوونا
بووكى، نك بووكى، راكرنا بووكى، دەرىخستنا بووكى،
برنا بووكى و دەما پېشوازىكرنا بووكى ژ ئالىيى زاقا قە
تېنە گۆتن. بەندىن قى ستراىن ژ سى رېزان پېك تېن.
د قى ستراىن دا ھەم كېشە ھەم ژى سەروا ھەيە.

نارینى داىكا منى
دەلالى داىكا منى
بنقە ئەقشەف تنى
ھندە ھەتا مرنى

كانوون و ھەردوو چرى
كانوون و ھەردوو چرى
شۆلا خودى ھەز كرى

ئەردەوان زاخۆیی، شقان پەرور و ھود... ل ھەکاریان و باھدیان ژ بو ڤان ستاران پەستە تینە گۆتن.

۲.۳.۱۰. زیمار، پینگۆتن

سترائین شین و بەھیدارییی نە. ل سەر مری ئان ژى كوشتييان تينه گۆتن. سترائین پینگۆتن نە. ھەم ب ئاوايى كيشه ھەم ژى ب سەر بەست ھاتنە ھۆناندن.

ب كيشه

قەلەندەر قەلەندەرە حوسەينى دەلال
قەلەندەر قەلەندەرە حوسەينى دەلال
خالقى مەزن سەرە حوسەينى دەلال
بو دگرين دار و بەرە حوسەينى دەلال

قەسرکا رەخ مزگەفتى حوسەينى دەلال
ئەو برجا رەخ مزگەفتى حوسەينى دەلال
سەر تيت دەنگى جمعتى حوسەينى دەلال
حوسەينه بەر خلوتى حوسەينى دەلال

قەسرکا حوسەين تنى حوسەينى دەلال
ئەو برجا حوسەين تنى حوسەينى دەلال
سەر تيت دەنگى خوەندنى حوسەينى دەلال
حوسەينه بەر مرنى حوسەينى دەلال

قەسرکا رەخ بيلايى حوسەينى دەلال
ئەو برجا رەخ بيلايى حوسەينى دەلال
سەر تيت دەنگى دوايى حوسەينى دەلال
بوو کەسەر دلئ دايى حوسەينى دەلال

سەر بەست

چوومە ماقبەرى مارهک نقستى
من پى خوە دايى، سەرى خوە ل من گوھوستى
من گۆت: ”ئەرى مارۆ توچ ماری؟“
گۆت: ”ئەز ھاھە سەر و سمبیلید هیژ نە رستى

چوومە ماقبەرى مارهک رازايى

من پى خوە دايى، سەرى خوە ھەلینايى
من گۆت: ”ئەرى مارۆ توچ ماری؟“
گۆت: ”ئەز ھاھە سمبیلید هیژ نە بادايى“

۲.۳.۱۱. لایلین، لۆرک (سترائین لاندک / دەرگوشن)
ئەف بر ژ بو سترائین د بەر لاندک (دەرگوش)
ھەژاندنى، زارۆک نقاندنى ئان ژى ژ بو سترائین
ھەژیکرنا زارۆکان و پیلەبیزتتا زارۆکان تینە گۆتن. ھەم
ب كيشه ھەم ژى ب ئاوايى سەر بەست ھاتنە ھۆناندن.
ھەم سەلیقا گران ھەم ژیا سڤک تینە گۆتن.

سەر بەست

لايى ھەى لايى

دئ لاندکا خوە بەمە سەر بانى
ئەز دئ پى دادەم تايى کتانی
دئ دوايەكى بکەم بو رەببى رەھمانى
دا بابئ لاندكى
خیر و شايى فەگەریت ژ کاروانى

لايى ھەى لايى

دئ لاندکا خوە بەمە ناڤدەرى
ئەز دئ پى دادەم تايى میزەرى
دئ دوايەكى بکەم بو رەببى رەھمانى
دا بابئ لاندكى
خیر و شايى فەگەریت ژ سەفەرى

لايى ھەى لايى

دئ لاندکا خوە بەمە زەڤيىن
ئەز دئ پى دادەم تايى کەڤيىن
دئ دوايەكى بکەم بو رەببى رەھمانى
دا بابئ لاندكى
خیر و شايى فەگەریت ژ خەريبيىن

ب كيشه

خودیۆ خوەش خودیۆ
نەدە بايى بەرفیۆ
نى كورى ريفينگى رپۆ

دی چیت مالا خالیو

هه ی ههری نیریو ماکا بزنی
 تو سه ری سه قلانیٹ ژوری تیی و ژ ته رازنی
 خوارنا ته ژ ئاڤا گولئییه، فه خوارنا ته ژ ئاڤا سو سن
 ئه فه سه ری سنی شه ف و سنی روژانه جابه کا نه بخیر
 وی هاتی
 دیژیٹ سهردارنی هه می نیچیرفانان وی که فتییه بهر
 خرینا فی مرنی

خودیو تو دینی
 ره بییو تو دینی
 په ژانی تی وه رینی
 بکه می موو نه بز دینی

خودیو ژوری مالان
 ره بییو ژوری مالان
 پیپکان دهیه تفالان
 پی بچنه مالید خالان

هه ی ههری نیریو ماکا کارنی
 تو هیدی هیدی ژ کولیت میراندا تیی خوارنی
 د که فتییه پانافا ژوری پشته کا فی هیساری

۲۰۳۰۱۲. سه ریلیک (سترانین نیچیرفانیی)

خوارنا ته ژ ئاڤا گولئییه، فه خوارنا ته ژ ئاڤا گول هیزاری
 ئه فه سه ری سنی شه ف و سنی روژانه جابه کا نه بخیر
 وی هاتی
 دیژیٹ سهردارنی هه می نیچیرفانان وی چوویه بهر
 ئاڤا شاری

سترانین راف، نیچیر و نیچیرفانیی نه. ب ئاوی
 سه ربه ست هاتنه هوئانندن و ب سه لیه یا پاییزوکان تینه
 سترین. د سه ریلیکیدا دیالوگین نیچیرفانان و نیچیران
 (په زکوفی، خه زال، نیری و بزنی) جهه کی بهر فره ه دگرن.
 ستران ل سه ر روودانین تراژیک رادوه ستیت. ژ بهر
 هندنی ب سه لیه که دلسوژ تینه سترین.

نیچیرفانیٹ مه گه له کن رابوون فی هه یفا ته باخی
 پشتا خوه دانه هه ره کولی به ری خوه دانه گه لیی
 شاخی
 ئه فه سه ری سنی شه ف و سنی روژانه جابه کا نه بخیر
 وی هاتی
 دیژیٹ سهردارنی هه می نیچیرفانان وی که تیییه ئاڤا
 ئاخی

ئه گه ر ئه ز بهرم من نه به نه ئاڤا چ مرییان
 من به نه گری خاتووننی مابه ینا هه ردوو گه لییان
 دا سه بیان بیته گو هی من، ته قینا گو پالیت شقانان،
 شه قینا شاخیٹ نیرییان
 ئیڤاران بیته گو هی من زینا مه نه لووکیٹ بییریان
 سه ر زیاره تی من بیته داخوازا نه خوه ش و تاوییان

خه مک و خیالیٹ تاژی و توولان، ژ بابکید کاران قهت
 فه ناییت
 دلؤ ئه ز پیر بووم، دلؤ مال خراب قهت پیر ناییت

هه ی ههری نیریو تو بوچ وهی دامایی
 تو سه ر سه ری لات و زناران رادوه ستی، رودینا خوه
 دعه ده بهر بایی
 سهردارنی هه می نیچیرفانان ده ربه کا رساسی پاش
 چه نگنی ته دایی
 ئه فه سه ری سنی شه ف و سنی روژانه جابه کا نه بخیر
 وی هاتی
 دیژیٹ سهردارنی هه می نیچیرفانان خاتر خوه ست و
 دنیا هیلایی

هه ی ههری نیریو تو بوچ وهی هیری
 تو سه ری سه قلانیٹ ژوری تیی و رادوه ستی هنداقا
 شکیری
 میر محمه د دیژیٹ ئه ز نه نیچیرفانی په زنی کوفی
 مه،
 ئاشقی خانپه رییی خودانا خرینا زیری

۲۰۳۰۱۳ مه دیحه

ستراتین دین و دیه نه تئ نه. ل سهر مه دهین هه زره تئ پیغه مبهه، مه زنه کی دینی ئان ژى بابه ته که دینی هاتنه هوئانندن. هه روسا د مه دیحه یاندا به حسى مرنئ، پووچبوونا دنیاى، هاندانا خیر و خیراتان هه یه. پرانییا وان ب کیشه نه لئ به لئ نمونه یین سهر به ست ژى هه نه. ژ بلی فانه ستراتین فه قیانیین د مه دره ساندا دگوتن و د بهر دا دل ییزتن ژى هه نه.

ئوى قه برؤ قه برؤ قه برؤ
تژی تۆز و تژی خه برؤ
میقانى ته مه ئه فرؤ

قه برئ منؤ ته نگ و تارى
قى دوو پشكى گۆته ماری
دی خوهین گۆشتی گونه هکاری

هه ی به نییؤ مرن هه یه
قه برئ تارى مالا مه یه
شین و تازی بی فایده یه

هه ی به نییؤ مالک ویران
بؤ خوه بکه نه در و خیران
دوو تیت رۆژا ته فر و بیران

قه برئ منؤ ناف زه قییین
گورزهک دهینا ناف ئه نییین
ئه و ئه زابا جیرانییین

قه برئ منؤ ناف دو ئافان
گورزهک دهینا نافا چافان
ئه و ئه زابا دای و بافان

۲.۵. ستراتین کاری (سترانا هه لکه فتان)

ئه ه سترانه ژ ستراتین، د ژیا نا کوردانیا رۆژانه ده یین ل بهر کاره کی ئان ژى کر یاره کئ تینه گۆتن پیک

د مه دیحه یاندا

به حسى مرنئ،

پووچبوونا دنیاى،

هاندانا خیر و

خیراتان هه یه

تیت. کارین ل بهر موزیکئ تینه کرن چه ند زه حمه ت و گران ژى بن ل بهر مرؤفان سقک دبن. ئه م دکارین ئه و کارین ب هاریکارییا سترانان تینه کرن وها ریز بکن.

- ستراتین ل بهر مه شکئ

مه شکئ ماستئ مهان تئ های مه شکئ
جانا ماستئ مهان تئ وه ی ژاری
سلک و سیر و باجان تئ های مه شکئ
خوهزیا مالا دو جان تئ وه ی ژاری

مه شکا من ماستئ تیر تئ های مه شکئ
جانا من ماستئ تیر تئ وه ی ژاری
سلک و باجان و سیر تئ های مه شکئ
خوهزیا مالا دو پیر تئ وه ی ژاری

مه شکا نیرییئ شینه های مه شکئ
جانا نیرییئ شینه وه ی ژاری
فان بسکان باوه شینه های مه شکئ
مه زۆزان فه راشینه وه ی ژاری

- ستراتین پاله تییین

هؤی عه لو عه لو عه لو
گه نم گیرانو عه لو
سمبیل قه ی تانو عه لو
یارئ کچانو عه لو

مالا عه لو کوورئ دا
گه نم گیرانو عه لو
گه نم دهینا چالئ دا
فان کچکان چاف لئ دا

مالا عه لو بهر پالئ
گه نم گیرانو عه لو
گه نم ئینا ژنهالئ
ئه لو یارئ دهلالئ

- ستراىن دەستار ھىرانى (بەردەستارى)

دەستارى ئاكرى بەرىنە
..... خزىم زىرىنە

..... دەست تى ۋەرىنە ھەلالە ھەرام تى نىنە

دەستارى ئاكرى بەراشە
..... خزىم قاشە
..... قوتى قوماشە
..... ۋەرە تەماشە

-ستراىن جۆھنى ۋ ساڧار قوتانى (بەردان)

-ستراىن مازىچىن ۋ پانجارچىنى

ھا چنى چنى چنى
كىژ ناچنە چنارۆكان
رەشرەشكا دلى منى
تە نادەم ھندى دنى

پەمبوىى رەخ دىرىۆ
كىژ ناچنە چنارۆكان
من دورى ب كىرىۆ
بۆ ھەفرانى خىرىۆ

پەمبوىى رەخ مزگەفتى
كىژ ناچنە چنارۆكان
من دورى ب قودرەتى
بۆ ھەفرانى داۋەتى
بەردۆلاقى، بەر تەقنى

۲.۵. ستراىن زارۆك ۋ لەبىزان

ئەف بپ ژى ستراىن زارۆكان ۋىين د بەر لەبىزاندا
تىنە گۆتن پىك تىت. ئەف بپ ب سەرى خۋە مژارەكە
جودايە. لەو ئەم زىدە پى را ناچىن.

ژ ئالىيى رووخسارىي ڧە ستان

۲.۱. ستانا ب كىشە

ئەف جۆرە ستان ژ ستراىن د نابقەرا مالكىن ۋىدا
كىشە ۋ سەرواھىي را تىتى گۆتن. بنىادى ستانا كوردى

ئەلۆ تىت ژ جۆخىنى
گەنم گىرانۆ ەلۆ
فران دەتەن ڧەلوونى
ئەلۆ يارى خاتىنى

- ستراىن زبارەيان (ئاخەبان، چولبىرىن، رەزكۆلان)

بان ھەى بانى بان ھەى بانى
بان ھەى بانى ئاخەبانى
ھەى كىژى كراس كتانى
ھات مەھەل رامىسانى

بان ھەى بانى بانى بەر مە
بان ھەى بانى ئاخەبانى
پىد ھاتىنى زەندك نەرمە
كىژا شىخان من لى شەرمە

بان ھەى بانى بانى يالى
بان ھەى بانى ئاخەبانى
پىد ھاتىنى چارەدە سالى
كىژا شىخان دى چمە لالى

بان ھەى بانى بانى بەستى
بان ھەى بانى ئاخەبانى
پىد ھاتىنى كەمەر شكەستى
كىژا شىخان دى چمە دەستى

- ستراىن بۆرى (تاتىھونىن)

كىسكۆ چىكرى كىسكۆ چىكرى
كىسكۆ چىكرى كىسكۆ چىكرى
تلى ۋ دەستان دروار لى كرى
بىژىيى بىيانى بەر خۋە ڧە كرى

كىسكۆ نەڧشاندى كىسلۆ نەڧشاندى
كىسۆ نەڧشاندى كىسكۆ نەڧشاندى
تلى ۋ دەستان دروار رەشاندى
بىژىيى بىيانى بەر خۋە ھەژاندى

ل سهر مالکین ژ سئ ریزان پیکهاتی ئافا دبیت. هه ژمارا کیته بیین د ههر ریزه که مالکا سترانیدا هندی هه فن. ب سه لبقه و ئاوازه که سقک تینه گۆتن. سترانین دیلان و گوڤه ندان، نارینک، سه ری زافا، شه شهبه ندی، په سته و هه ک زیمار، لایلائی و سترانین زاروکان ژ ب قی ئاواپی تینه فه هوناندن. بو باشر تیکه هشتتا قی مزاری ئه م دی ژ بو ههر جوړه کی سترانی نمونه په کی بدن.

سترانا گوڤه ندی:

- خزیما من ته وزی = ۷ کیته /
- ل سهر رووکی قرمزى = ۷ کیته /
- ئاقلی لاوان دزی = ۷ کیته /

نارینک:

- نارین چهندا بلنده = ۷ کیته /
- به ژن شه مال و فنده = ۷ کیته /
- پاش ته خراب بوو گونده = ۷ کیته /

سه ری زافا:

- لاوکی من تو لاوینی = ۷ کیته /
- هه ژ ده ما ژنی تینی = ۷ کیته /
- سه د خیران ژ بیینی = ۷ کیته /

شه شهبه ندی:

- ئه ز چوومه ئافا ره زی = ۷ کیته /
- من دیت یاری گول چاندن = ۷ کیته /
- ئه نیکا زهر مهیدانه = ۷ کیته /
- زیر و تیت تی ئالاندن = ۷ کیته /
- یارکا من ژ من سله = ۷ کیته /
- هه ردوو چاف ژعمن ره فاندن = ۷ کیته /

چار ریژی:

- مه م عه باسی، عه باسی = ۷ کیته
- رویسه تانا کراسی = ۷ کیته
- دای کوړه بوو نه نیاسی = ۷ کیته
- لیدا رما نه ماسی = ۷ کیته

هه شت ریژی

- کورپی عیسا پیغه مبه ر = ۷ کیته
- رابوو دهوری ئاخره تی = ۷ کیته
- به ژن رهانا شین بوو = ۷ کیته
- شین بوو باخچی جه نه تی = ۷ کیته
- ئه شابان کر ته بییره = ۷ کیته
- توکه ژه نی قودره تی = ۷ کیته
- که س نزایت بوو کی = ۷ کیته
- که فته ستوکرا نه عله تی = ۷ کیته

وه کی د نمونه بیین ژوریدا دییار دبیت د قی جوړه سترانیدا هه م کیشه هه م زی سه روا هه یه. ئه ف جوړه ستران ب ئاواپه کی کو له کتیف تینه گۆتن. یانی ژ ئالیپی هه ری کیم دو که سان فه تینه گۆتن و دیسا ژ ئالیپی هه ری کیم دو که سان فه تینه فه گیران. سه لبقه یا ئاوازین فان سترانان سقکه. ئه ف سقکبوونه ئیمکانا ره قس، له ییز و بزاقی ددهت.

۲.۲. سترانا سه ربه ست

ئهم دکارین قی جوړه پی سترانی وه کی "گازی" ب ناف بکن. چمکی ئه ف ستران ب سه لبقه و ئاوازا گران و درپژ تینه گۆتن. ل ده فه را هه کارییان وه کی "گازی" تینه زانین. چونکی سترانیژ ژ بو گوتتا قی سترانی پیدقیپی بیهن و نه فه سه که دریژه. و پاشی ب ئاواپی گازیکرنی دقیریت. کلام، پاییزوک، هه یرانوک، لاوک، لاوژه و هه ک زیمار، لایلائی و سترانین زاروکان ب قی ئاواپی هاتنه فه هینان. پرائییا فان سترانان ل سهر مالکین سیژی هاتنه ئافاکرن. لی به لی هه ژمارا ریژین مالکان گه له ک جاران ژ سیژیان پتر ژ هاتنه ئافاکرن. هه که به ندین سترانا سه ربه ست ب ده هان ریزان پیک بیت هینگی دپیژنه قی سترانی "سترانا نژاندى ئان ژى سترانا چیروکی".

د سترانا سه ربه ستدا سه روا (قافییه) هه یه لی به لی د نافه را ریژین مالکاندا کیشا وه کی کیشا ترکی (hece ölcüsü) نینه. لی به لی ئه م دکارین به حسی کیشا کوردییا خوه مالی بکن. هه رچه نده هه ژمارا کیته بیین هه

رېزىكە مەلۇم مەلۇمات ۋە ھەقىدو جودا
 بىن ۋى كېشە مەلۇمات ھەيە.
 ل ۋى داۋىيى پىشتى كوررۇنا
 لېكۆلېن ل سەر فۆلكلۇرا كوردى
 ھاتە دىتن كو سترانا سەر ھەستىا
 كوردىدا كېشە ھەيە. ل دوو ۋى
 بۆچوونى ھەر رېزە مەلۇمات سترانا
 سەر ھەست ل سەر رېزىن؛ سى-
 كېتەيى، چار-كېتەيى، پىنج-كېتەيى
 ۋە ھەفت- كېتەيى ئاڧا دىن. رىزا مەلۇمات پىشىي چەند
 كېتەيى بىت دىت ھەمما كېتەيىن رېزىن مەلۇمات
 دى ۋى ئان ھىندى كېتەيىن رىزا پىشىي ئان ۋى قاتىن
 ۋى بىت. بۆ ھوونە ھەكە رىزا پىشىي سى كېتەيى
 بىت دىت رېزىن دى ئان سى كېتەيى ئان شەش-
 كېتەيى ئان ۋى نەھ- كېتەيى بىن. ئەڧ مۇزار ھىژ
 باش سەر ھەست نەھوويە ھەجەيى لېكۆلېن ھوور و
 كوور ھەيە. ھەبوونا كېشا كوردىدا ھەمما ئىمكانا
 ئىفادە كرنا ھەست، ھىس و بۆچوونان زىدە تر دكەت.
 لى بەلى دىت ئەم ۋى سترانى نەشېن ھەلبەستا
 سەر ھەست. چىكى ۋەكى مە گۆتى د ناڧا رېزىن ھەر
 مەلۇمات كېدا سەروا ھەيە. سەلىقا سترانى سەر ھەست
 گرانە. لەو تەنى ۋ ئالىي كەسەكى ۋە تېنە گۆتن. يانى
 د ۋى سترانىدا ئىمكانا پىكە گۆتن و ۋە گەراندنى نىنە.

د سترانا سەر ھەستدا

سەروا (قافىيە)

ھەيە لى بەلى

د ناڧەرا رېزىن

مەلۇمات كېشا ۋەكى

كېشا تىركى (hece)

نىنە (ölçüsü)

پايزۆك:

ۋى ل مەن ھاتى پىرە پايزە = ۱۰ كېتە
 نى مەن بەدىلى خودى نەكرى چ كار و بارى قان گا و
 گىران = ۲۰ كېتە
 ھەي ئەرى نى مەن گۆت تەرازى بىد ھاتنە قىلپۆ = ۱۵ كېتە
 گە لاقىژى مەلۇمات خوە دەھ لاقىژىت د ناڧ قەمبە لانەكى
 ھوور دە ستىران = ۲۵ كېتە
 خوەزى، سىسەد خوەزى سالا پار و پىرار قى دەمى = ۱۵
 كېتە
 مەمكىد شەنگە دۆستكا مەن خركۆكە بوون، گرکۆكە بوون،
 نەرمۆكە بوون = ۲۰ كېتە
 بەلى چ بىكەم قى دەمى سالى = ۱۰ كېتە
 بىد كەفتى بەر بەندا مال و مىران = ۱۰ كېتە

ھەيرانۆك:

كوركۆ دىنۆ،

دى چىن زۆزان پىكە = ۷ كېتە
 دى كەپرۆكان پىكە شىن بىكەن، شىقە سەر تىك ۋە = ۱۴
 كېتە ئەگەر مە شەڧى سار بوو = ۷ كېتە
 دى خوە كېشىن دەڧ تىك ۋە = ۷ كېتە

ۋ ئالىي ناڧەرۆكى ۋە ستران

چاند و كەلەپۇرا مەلۇمات ۋە ھەمان دەمىدا نەينكا
 ۋى مەلۇمات. باشترىن رىكا ناسىنا مەلۇمات گىردىيى
 ناسىنا چاند و كەلەپۇرا ۋى مەلۇمات. چىكى ھەمى
 سەرووبەرى مەلۇمات ۋە چاندا ۋى
 مەلۇمات تەشە و دروۋى گىتەيە.
 چ گاقا ئەو چاند و كەلەپۇر ب
 ئاۋايەكى زانستى بىتە ۋە كۆلېن
 گىڧلى (سىلوۋەت) ۋى مەلۇمات دى
 دەرەڧىت مەيدانى. ئەم ب سايا
 چاند و كەلەپۇرا خوە دكارىن ھىماتىن ناسناما مەلۇمات
 خوە دەرىخىن مەيدانى. ۋ بۆ پىكەتتا ۋى چەندى ۋى
 پىڧى ب تۆماركرن، سىفاندىن و ۋە كۆلېن زانستىن ل
 سەر ناڧەرۆكا چاند و كەلەپۇرا مە ھەيە.

چاند و كەلەپۇرا

مەلۇمات ۋە ھەمان

دەمىدا نەينكا ۋى

مەلۇمات

چاڧكانىيە مەلۇمات سترانا كوردى خوەشكاهىيا جۇڧراڧىيا

لاۋزە، كلام:

چەندى ب نازم

شەنگە نازدارۆكا مەلۇمات بابان نازاندى
 كوركۆ دىنۆ ئەڧى تەرەسى تەرەسەبى مىران
 دەستى خوە ئىخستە گۆپالەكى ۋە رەگراندى
 زەند و بازىد مەن بەدىلا خودى شكاندى
 خىزىما كەپى مەن بەدىلا خودى لئاندى
 گوھارا ھەيدەرى گوھى مەن بزداندى
 دەستەكى مەن شكاندىيى دىترى خلاندى
 قەبەھەتا دارى دىنبايى مەن كرى چ بوو چەنەبوو
 شقىدى سىبارا شەڧى مەيى كورە لاۋكى دەلال ھاتە
 پىشت كۆنى
 مەن بەدىلا خودى بىنەنەكى بەر سىنگى خوە نئاندى

کوردستانییه. لهو سه‌رده‌ستییه که خوه‌زایا کوردستانی ئەم د سترانییدا دبینن. ده‌شت و زۆزان، دۆل و نه‌وال، گه‌لی و زنا، چییبا و بانێ، چه‌م و رووبار، کانی و سوولاق، جووم و جه‌لال، دار و به‌ر، مێرگ و چیمه‌نێن کوردستانی د سترانا کوردیدا جه‌ه‌کی به‌رفره‌ه دگرن. سترانا کوردی ل سه‌ر ژبیانا روژانه‌یا کورداه‌ری ئاقا بوویه. ده‌ما ئەم لئ دنی‌رین دبینن کو ژ کارین سبب هه‌تا ئیشاری، ژ به‌اری هه‌تا زفستانی،

گرینگترین ژیده‌ری

ژبیانا گوندانیا روژانه، چوون و هاتنا زۆزانان، چوونا کاروانان و تیکلیین بازگانێ، خوه‌ندن و مه‌دره‌سه، میراتی و رێقه‌به‌ری،

زمان و ئەده‌بیاتا

کوردی سترانه

شه‌ر و لیکدانین د ژبیانا کورداه‌رییا کلاسیک هه‌می جه‌ئ خوه‌ د سترانییدا گرتینه. چاندا کوردانیا ماددی و مانه‌وی هه‌روسا جه‌ئ خوه‌ د سترانییدا گرتیه. ب سایا سترانی ئەم دکارین هیمانین چاندا خوه‌یا ماددی و مانه‌وی ده‌ریخین. ژ سترانا کوردی؛ جل و به‌رگ، خانی و نافمال، نامیره‌تین ئاشخانی، نامیره‌تین چه‌کان، خه‌ملا ژن و میران، نامیره‌تین چاندنی، که‌له و باژیرفانی، شه‌ر و به‌رگری، تیکلیین ژن و میران، بچووک و مه‌زنان، ریزکین ئەخلاق و گه‌له‌ک تشتین دی هین دبین. ب ریکا سترانی ئەم ده‌ره‌قه‌ئ جفاکا کوردییا

ب کورتی هه‌که ئەم

کلاسیک ئاگاهییان وه‌ردگرن. ئەم دبینن کو جفاکا کوردییا کلاسیک

بیژین سترانا کوردی

پرووتیبا شه‌خسی

ژ چینین وه‌کی میر و پسمیر، ئاخا، پساخا و توورن، عه‌شیر و کرمانج،

کورد د نا‌فا خوه‌دا

فه‌قه، مه‌لا، قازی و شیخ، گوندی و باژیری، کوچه‌ر و خوه‌جه‌هان

قه‌شارتییه گۆتته‌که

پیکه‌اتییه. جفاکا کوردی ب هه‌می

شاش نینه

سه‌رووبه‌ری خوه‌ فه‌ د نا‌فا سترانییدا جه‌ئ خوه‌ دگریت. دیسا ئەم هینی دیوانخانه و ئوسوولنی ره‌فه‌برنا میر و حاکیان دبن.

گرینگترین ژیده‌ری زمان و ئەده‌بیاتا کوردی سترانه. چمکی سترانا کوردی ب کوردییه‌که ره‌سه‌ن، جوان و ره‌وان هاتییه هۆناندن. گه‌له‌ک په‌یغ و گۆتتین به‌ر مرنی ب خیرا سترانا کوردی ژ نه‌مانی رزگار بوونه. هه‌روسا سترانا کوردی ژ بو ستاندارتبوونا زمانی کوردی

رۆله‌که مه‌زن له‌بیژتییه. سترانا د ده‌قه‌ره‌کا کوردستانی ده‌ره‌که‌فتی گه‌له‌ک ساناه‌ی شییایه به‌لاقی هه‌می ده‌رین کوردستانی بییت، بیی پسرگریکین ته‌گه‌هشتنی. بو ده‌وله‌مه‌ندکرن و کاریگه‌رکرن زمانی کوردی د مه‌دیا و په‌روه‌رده و زانستاندا رۆله‌که مه‌زنا سترانی هه‌یه. ژ به‌ر قنی یه‌کی ژیده‌ره‌که گرینگه بو پیشقه‌برن و پاراستنا زمان و ئەده‌بی کوردی. ژ به‌ر نه‌بوونا ده‌زگه‌هین په‌روه‌رده‌یا کوردی و لیکۆلینین دیرۆکا کوردستانی، کوردان دیرۆکا خوه‌ ب ئاوابی سترانا فه‌گۆتییه. گه‌له‌ک له‌هه‌نگ و رووداتین دیرۆکی ب سایا سترانی د نا‌فا مله‌تی کورددا به‌لاقی بوونه و ستران بوویه پالده‌ره‌ک بو زندیمان هه‌ستین نه‌ته‌وی و پاراستنا هه‌شمه‌ندی کوردبوونی. ئەم دکارین ب خیرا سترانی ل سه‌ر گه‌له‌ک بیر و بوچووین کوردانین ده‌ره‌قه‌ئ؛ خوه‌زا، ژن و میر، زارۆک، دییارده‌یین خوه‌زایی، چینین جفاکی، مروفاهی، شه‌ر و لیکدان، ئاشتی و پیکفه‌ژین، ژین و مرنی هه‌له‌که‌فین. ل کوردستانی گه‌له‌ک قه‌وم، دین، مه‌زه‌ه‌ب و ته‌ریقه‌تین جه‌ئ هه‌بوونه. ئەو هه‌می پیکفه‌ ژبیانه. سترانا کوردی پیکفه‌ژینا فان جوداهییان راچافی مه‌ دکه‌ت. نه‌ تنی ده‌ره‌قه‌ئ مرگه‌فت، مه‌دره‌سه، ته‌کیه و خانه‌قایان هه‌روه‌سا ده‌ره‌قه‌ئ دیر، که‌نشت، شانده‌دیر، ته‌واف، قه‌شه، ره‌به‌ن، شه‌ماشه و جفاکین وه‌کی ئەرمه‌نی، نه‌ستووری، جوهی، ئیزدی، ترک، عه‌ره‌ب و هود. ژئ ئاگاهیان دده‌ت.

ب کورتی هه‌که ئەم بیژین سترانا کوردی پرووتیبا شه‌خسی کورد د نا‌فا خوه‌دا فه‌شارتییه گۆتته‌که شاش نینه. ئەم ب سایا سترانی دکارین ناسناما کورده‌کی ژ ریزی ده‌ریخین. له‌ورا گرینگترین ژیده‌را جفاکناسی، ده‌رووناسی، دیرۆکناسی و باوه‌ریناسیا جفاکا کورد سترانا کوردییه. چمکی هه‌ر هیمانه‌که شه‌خسی کورد پیک تینیت وه‌کی؛ ئەفین، میرانی، خوه‌زا، خوربه‌ت، مرن، جفاک، باوه‌ری د سترانا کوردیدا هه‌یه. وه‌کی داوی ئەم دکارین بیژین کو سترانا کوردی گه‌له‌ک کوور و ده‌روونی نینه، سه‌ره‌فه‌کییه. لئ به‌لی به‌رامبه‌ری قنی یه‌کی ئووتۆپیک و خه‌یالی ژئ نینه. ریالیست و راسیۆنه‌له.

ل سهرى مهيدانئ ل بنئ مهيدانئ تينه كه كئ منئ نادر
به گئ ب عهلبكا وا ب سهرادا

نه نجام

دئ بلانئ سالا د بهر قئ سالى كوله كه ژ كولىد خهزه بئ
بكه فته ناف مالا ئيسقى عهبدال به گئ و مالا زورؤ
چاوا دهر به كا رساسى دانه به ژن و بالا كه كئ منئ نادر
به گئ دهلال
به لئ هه يفا من ده يته ل وئ هه يفى ئيرؤ ژ خوه را
نه گه هشته چ مه قسه د و چ مرادا

وه ره ده لاي لؤ سوارؤ حه يران

جا دلئ من دا بئ دينئ ره به نئ نه بوويه كووره كا ژ كوورئد
قان جقسىيان
ئيرؤ شه ره كي گرانئ لمه هاتيهه كرنئ خيغه تا شه ره فخانا
شه وتئ

ل مابه ينا هه ردوو گران هه ردوو جادان لؤ هه ردوو سىيان
ئيرؤ دئ بلانئ سهرئ من ببا قوربانئ سهرئ كه كئ منئ
نادر به گئ دهلال

چاوانئ ل سهرئ مهيدانئ ل بنئ مهيدانئ ل ناقا كؤمئد
سوارئد نه ياران و دژمان

هات و كره قيرين و قان گازىيان

به لئ سهر سهرئ كه كئ منئ نادر به گئ دهلال بوويه گزينا
كولىد سئيران و ماويزه ران و نهينه لىيان

دئ بلانئ سالا د بهر قئ سالى كوله كه ژ كولىد خهزه بئ
بكه فته ناف مالا ئيسقى عهبدال به گئ و مالا زورؤ
چاوانئ ب خافل قه دا دهر به كا دانه به ژن و بالا كه كئ منئ
نادر به گئ دهلال به لئ هه يفا من ده يته ل وئ هه يفى
تهرمئ نه گيدئ مالا بابئ من مابوو مهيدانئ
ل ناقا كؤمئد قان نه يار و خوه لىيان

دهما ئەم هوورينى بهرئ خوه ددهنه قئ بهندا
سترا نا "كه كئ منئ نادر به گئ دهلال" ئەم هه رسئ
پينگافين كو بهند پئ تينه ئا قا كرن دىينن. د ريزا
پيشييدا دلئ خوه شبانديه كوورين ئا گريين هه دادان
يانئ ته سويرا دهروونى كرىيه. پشتئ ريزا پيشين
به شا نافدا چوونئ ده ستپيكرىيه و د قئ به شيئا به حسئ

د سترا نا كورديدا شىواز

ئەم دكارين شىوازئ ب كورتئ وهكى ئاوايئ قه گوتئ
بنرخينن. د سترا نا كورديدا شىوازه كه گشتئ هه يه.
ژ سترا نين بهرده ست ئەم تيدگه هين كو هه م هه ر
بهنده كه سترا نئ هه م ژئ سترا ن هه مى ژ سئ پينگافين
ل دوو هه ف ريز دبن، تيته هؤناندن. قان هه رسئ
پينگافان ئەم دشين وهكى؛ ريوخه شئ، نافدا چوون
و نه نجام بناق بكن. د پينگافا ريوخه شىييدا سترا ن ب
ته سويرئ (وينه كيشئ) ده ستپيدكه ت. ئەف ته سوير
ديت كو ئان فيزيكى ئان ژئ دهروونئ بيت. پشتئ
ريخوه شىيئ پينگافا نافدا چوونئ ده ستپيدكه ت. د به شا
نافدا چوونئ ب به رفره هتر به هسئ مژارئ، روودانئ
ئان ژئ راگهاندا هه ست و بوچوونان تيته كرن. پشتئ
نافدا چوونئ پينگافا نه نجامئ تيت. د قئ به شيئا راما ن
ئان ژئ بوچوونا تيته خوه ستن كو بيته راگهاندا جه
دگريت. ژ بو باشر تيدگه هشتنا ل دوو هه ف هاتنا قان
پينگافان و هؤناندا سترا نئ مه دقئت چهند نموونه يان
بدهين.

بو سترا نا سهر به ست.

ريخوه شئ

وه ره ده لاي لؤ سوارؤ

جا دلئ من دا بئ دينئ ره به نئ نه بوويه كووره كه ژ كوورئد
قان هه دادا

نافدا چوون

ئيرؤ شه ره كي گرانئ لمه هاتيهه كرنئ خيغه تا شه ره فخانا
و يران

ل مابه ينا هه ردوو گران هه ردوو ملان لؤ هه ردوو جادا
ئيرؤ دئ بلانئ سهرئ من ببا قوربانئ سهرئ كه كئ منئ
نادر به گئ دهلال

چاوانئ ل سهرئ مهيدانئ ل بنئ مهيدانئ ل ناقا كؤمئد
سوارئد نه ياران دا

هات و قه قدا سمبيلين زهري زهر سؤسنى گرت و هه ر بادا
ئيرؤ كولىد سئيران و ماويزه ران و نهينه لىيان

روودانەكەن ھاتىيە كرن. د رېزا داويىدا ژى تشتى كو ھەز كرىيە راگەھىنىت يانى ب مراد و مەقسەدا خوە شانەبوونا لەھەنگى قە داوى داىە بەندا سترانى.

بۆ سترانا ب كىشە.

ئافكۆكەك تىيۆ، ژ بەر بېزارى
كەفيان بەكەلېشن، ئاف بېتە خوارى
من خوە قەخوارى، ژ چەنگى يارى

ئافكۆكەك تىيۆ، ژ بەر زۇزانى
كەفيان بەكەلېشن، ئاف بېتە بىجانى
من خوە قەخوارى، ژ چەنگى جانى

ئافكۆكەك تىيۆ، ژ بەر ئەھالا
كەفيان بەكەلېشن، ئاف بېتە مالا
من خوە قەخوارى، ژ چەنگىد دەھالا

ھەروسا د قى بەندا سترانى ژى ھەمان پىنگاف ل دوو تىك ھاتنە ئاقىتن. د رېزا پىشپىندا رېخوھشى يانى وىنەكىشىيە كە فېزىكى، د رېزا دوپىدا ئاڧاچوون و د رېزا داويى ژى ئەنجام يانى بىر و بۆچوونا تىتە خوەستن كو بېتە دانى ھەيە.

ژ ھەردو سترانىن ژۆرى تايەتايەكە دىيا شىوازا سترانا كوردى دەرەدكەفیت مەيدانى. دەما ئەم بالا خوە دەنە

سترانىن ژۆرى ئەم دىينن كو
ئىبادى سترانى يەك بەندە. ئەف
يەك بەندە ب دوبارەكرنا پەقېن
جودا قە ھەمان ھەست و
بۆچوونى رادگەھىنىت. د سترانىن
ژۆرىدا يەك ھەست ھەيە لى
بەلى ب گوھەراندنا پەقېن بىنى

وان رەشكرى يانى پەقېن سەروايى (كافييە) پىكتىنن قە ستران ھاتىيە درىژ كرن. قى شىوھە ژ بۆ ھۆناندن و ژبەركرنا سترانى رۆلەكە ھىسانكەر لەبىزتيە.

پشتى دىياركرنا شىوازا سترانىا گشتى ئەم ئەھالە دىكارىن دەرەبەسى ئاوايىن قەگۆتنى بىين. ژ بۆ بلندكرنا ئاستا ھونەرىيا سترانى پىدقى ب پىگىركرنا چەند رىياز

و ئاوايان ھەيە. تايەتى ژ بۆ رەنگىنكرن، دەولەمەندكرن، جوانكرن ئان ژى خورتكرنا رەوانىيىيا بەرھەما ھونەرى و ئەدەبى پىدقى ب پىگىركرنا قان ئاوايىن قەگۆتنى ھەيە. ل سەر قى بناخى د سترانا كوردىدا ژى ئاوايىن ۋەكى؛ تەسويرا خورت، مازمووتىن سترانا، شىباندن و مەجاز، بانگ و دىيالۆگ، كورتقەبىژى و لىكھاتنا پەيف و ھەستان ھاتنە ب كار ئىنان. دەنگىژ و ھونەرمەندىن ب ھىز شىيانە ب رىكا قان ئاوايىن قەگۆتنى، ستران و بەرھەمىن خوە كارىگەرتر و مايندەتر بكن.

ئەنجام

گەلناسى (فۆلكلور)؛ زانستا ل دوو رىيازىن تايەت بەرھەفكرن، قافارتىن، نرخاندن و شىرۆقەكرنا ھەر بەرمايەكى ماددى و مانەوييا گەلەكەيە. ئەدەبىياتا گەل دىسپىلېنەكە بنبەشيا گەلناسىيىيە. گەلى كورد كو ژ بەر سەبەبىن تايەت ژ ھەر تشتەكى زىدەتر پىدقىيى كارىگەركرنا زانستا گەلناسىيىيە. د دەستىكا سەدساللا نۆزدانقە ھنەك دەرەفەت پەيدا بوونە كو ئىمكانا بەرھەفكرن و نرخاندنى دانە. لى بەلى ھىژ فۆلكلورۇا كوردى ب ئاوايەكى زانستى نەھاتىيە لىكۆلېنكرن. مە خوەست د قى خەباتا خوەدا ل سەر سترانا بەشەك ژ ئەدەبىياتا گەلېرىيا كوردى لىكۆلېن بكن. ب قى مەرەمى مە دەقەرا ھەكارىيان ۋەكى مۇونە نرخاند. ۋەكى د خەباتا مەدا دىيار بوويى سترانا كوردىدا

فۆرمىن ژ ھەف جودا ھەنە. ئەف
فۆرمىن جودا دابەشى سترانىن
گۆقەند و دىلانان و سترانىن گازى
دىوانكى دبن. ئەم دكارىن ئاقىن
قان فۆرمىن د بن بابى قان ھەردو
بەشاندا ۋەكى؛ دوورك، دىلۆك،
لاۋژ، لاوك، پايىزۆك، ھەيرانۆك،

ژ ئالىيى روخسارى

قە سترانا كوردى دو

تەشەببىن گرېنگ

ۋەردگرن؛ ب كىشە

و سەربەست

شەشەبەندى، پەستە، زىمار، لايلايى، سەرىلىك، لۆرك، مەدىحە، سەرى زافا و نارىنك ب ئاف بكن. ھەرۋەسا سترانىن زارۆكان و سترانىن كارى ژى دو بەشەين گرېنگن.

ژ ئالىيى روخسارى قە سترانا كوردى دو تەشەببىن گرېنگ ۋەردگرن؛ ب كىشە و سەربەست. د ھنەك خەباتىن قى داويى ۋەسا خويا دكەت كو سترانا

10. Mîstefa Hesên, Dîlok, Sitranên Dirwîn û Dîlanan, Weşanên Sipîrêz, Dihok, 2005

11. Oy, Aydın, "Halkiyat" TDİV İslam Ansiklopedisi, C: 15, TDİV Yayınları, İstanbul, 1997.

12. PProf. Dlr. ŞUkrîye Resul, Edebî Folklorî Kurdî, Dezgay Muzîk û Kelepûrî Kurd, Hewlêr, 2008.

13. Rêkêş Amêdî, Heyranokêd Kurdî, weşanên Sipîrêz, Dihok, 2010.

14. Salihê Heydo, Komek Dûrik Ji Folklorê Kurdên Suriyê, Bergê: 3, Ensîftûya Kelepûrê Kurdî, Çapxana Aras, Hewlêr, 2009.

Dengîbêj

1. Ebdulqadir Gwîzereşî (Abdülkadir Kizilkaya): Ji gundê Gwîzereşê ye. 70 salîyê Boriye. Niha li Culemêrgê niştecih e.

2. Fata Seranî (Fatma Ayaz): Ji gundê Seranîyê ye. 75 salî ye. Niha li Wanê Niştecih e.

3. HECî Haşim Seranî (Haşim Kaplan): Ji gundê Seranîyê ye. 77 salî ye. Dİbîstana Seratayî qedandîye. Niha li Culemêrgê niştecih e. XAnenişîn e.

4. HECî Reşo Bilêcanî (Reşît Kaçar): Ji gundê Bilêcanîye. Dİ 60 salîya xwe de 2013ê çû li ber rehma Xudê.

5. KEmalê Modayî (Kemal Şimşek): Xelkê Culemêrgê ye. 66 salî ye. Dİbîstana Navincî qedandîye. Niha xanenişîn e û li Culemêrgê niştecih e. DEngîbêjekî Jêhatî ye.

6. M. SALih Gwîzereşî (M. SALih Demir): Ji gundê Gwîzereşê ye. DÊrdora 65 salîyê Ye. Niha li Culemêrgê niştecih ye.

7. Mela Kerem Seranî (Kerem Sayik): Ji gundê Seranîyê ye. 75 salî ye. Dİbîstana Seratayî qedandîye. Niha li Culemêrgê dijît.

8. Mela Silêman Tuxîbî (Sûleyman Demir): Ji gundê Tuxîbê ye. 60 salî ye. Dİbîstana seratayî qedandîye. Niha li Culemêrgê niştecih e.

9. Mela Tahir Tuxîbî (Tahir Demir): Ji gundê Tuxîbê ye. 52 salî ye. Lîse) Amadeyî) qedandîye. Niha li Mizgefta Melîk Esed ya li Culemêrgê mela ye.

10. Rehîmaya Cebraîl (Rahîme Öztaş): Ji gundê Gwîzereşê ye. 60 salî ye. Dİbîstana seratayî xwendîye. Niha li Culemêrgê niştecih e. KEbanîya Malê ye.

سەربەست ژى د ناڤا خوهدا كيشه كه خوهماليا كوردى دهووينيت.

سترانا كوردى سترانه كه خه يالى و ئووتۆپيىك نينه.

دگهل ژيانا كورده وههري دگونجيت. مروف دشيت همه ري دهنگي ژيانتيي كورده وههريي تيده پهيدا بكهت. ستران همه د دههه قن ژيان و چاندا كوردانيا كلاسيكدا همه ژى د دههه قن كه سايه تي و سه ربو- را كوردان وه زيفا نه ينكه كي دبينت. ههروه سا ژ بو پاراستنا زمانى كوردى و زندىگرتنا ههزا نه ته وهى روله كه سه ره كي له ييزتويه.

سترانا كوردى ب شيوازه كن هاتييه هوئانندن كو

ئيمكانا ژ بهر كرن و بهرده وامبوونى ددهت. ئەه شپۆاز ل سه سى پينگافين ل دوو ههه ريز دبن ئاڤا دبیت.

ل چاڤى قن چهندي بهري وينه كيشيه كه فيزيكى ئان ژى دهروونى قه دهست پى دكهت. پاشى ب هوستايى به حسى روودان ئان ژى مژارنى دكهت. د نه نجاميدا ژى ههست و بوچوونا تيته خوهستن بيته راگه هانندن قه داوى دبیت.

Çavkanî

1. Artun, Erman. TûRik Halk Edebiyatina Giriş, Kitabevi, İstanbul, 2009, ç. 5, R. 261.

2. Bavê Nazê, Ferhenga Têrmên Wêjeyî, Çapxana Hewar, Dihok, 2012, r. 165.

3. Cİgerxiwîn, Folklorê Kurdî, Weşananên Roja Nû, Stockholm, 1988.

4. ÇElebî, Nezan Newzat- YILDIRIM, Vedat- ATAŞ, Aytekîn G, "Li Muzîka Kurdan a Kevneşopî Nêrîneke Giştî", Kovara Zend, Bihar- Havîn, 2008.

WER: Davut Özalp).

5. Dir. SElah Hîrorî, Çend Babetên Dîrokî Di Sitrana Dîrokî Ya Kurdî Da, Ensîftûya Kelepûrê Kurdî, Silêmanî, 2004.

6. FEzledîn, Nêrweyî, Xiregul, Sitranêd Kock û Dîwanan (Lawje), Çapxana Spîrêz, Dihok, 2011.

7. Sitrana Kurdî (Kurmançî): Devera Hekarîyan Wekî Nimûne

8. Bingölî Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi i. 182

9. Hecî Ce'fer, Qevdeka Sitranên Folklorî, Li Devera Bahdînan, Ensîftûya Kelepûrê Kurdî, Çapxana Aras, Hewlêr, 2007.

- 2008, r. 114., Rêkêş Amêdî, b.n.b., r. 7.
 16. Bnr.; Çelebî, Nezan Newzat- h.d., “mnb.
 17. Hecî Ce’fer, Qevdeka Stranên Folk-
 lorî, Li Devera Bahdînan, Enstîtuya Kelepûrê
 Kurdî, Çapxana Aras, Hewlêr, 2007, r.5.
 18. Mela Silêman Tuxîbî (Sûleyman De-
 mir)
 19. Bnr., Rêkêş Amêdî, b.n.b., r. 9- 79.
 20. Mela Tahir Tuxîbî (Tahir Demir).
 21. Bnr.; Çelebî, Nezan Newzat- hd.;
 “mnb.”
 22. tî: parçeyên zêrî yên li ser enî û sîngî
 ve têne daliqandin.
 23. il: xeyidî.
 24. Hecî Reşo Bilêcanî (Reşîr Kaçar).
 25. Fata Seranî (Fatma Ayaz).
 26. cihê vala da navê zava tête gotin.
 27. Mela Kerem Seranî (Kerem Sayik).
 28. Ebdulqadir Gwîzereşî (Abdülkadir Ki-
 zilkaya).
 29. M. Salih Gwîzereşî (M. Salih Demir).

30. Fata Seranî (Fatma Ayaz).
 31. Rehîmaya Cebraîl (Rahîme Öztaş).
 32. Ebdulqadir Gwîzereşî (Abdülkadir Ki-
 zilkaya).
 33. Mela Kerem Seranî (Kerem Sayik)
 34. Rehîmaya Cebraîl (Rahîme Öztaş)
 35. Kemalê Modayî (Kemal Şimşek).
 36. Hecî Haşim Seranî (Haşim Kaplan).
 37. bor an tatî keçeya tirkî ye.
 38. bîjî: pîç, heramza
 39. Rehîmaya Cebraîl (Rahîme Öztaş).
 40. cihên vala bi navên keç û kurên gundî
 ve têne tîjî kirin
 41. Fata Seranî (Fatma Ayaz).
 42. M. Salih Gwîzereşî (M. Salih Demir).
 43. Bnr.; Rêkêş AMÊDÎ, b.n.b., r. 66- 69.
 44. 4 Mela Kerem Seranî (Kerem Sayik).
 45. Fezledîn, Nêrweyî, Xiregul, Stranêd
 Kock û Dîwanan (Lawje), Çapxana Spîrêz,
 Dihok, 2011, r. 321.
 46. Kemalê Modayî (Kemal Şimşek).

پەراوێز

۱- مامۆستا ل زانكۆيا هه كاری، فاكه لتییا ئیلاهیات

2. Artun, ERMAN. Türk Halk Edebiyatına Giriş, Kitabevi, İstanbul, 2009, ç. 5, r. 261
3. Artun, ERMAN. h.b., r. 261.
4. Bavê Nazê, Ferhenga Têrmên Wêjeyî, Çapxana Hewar, Dihok, 2012, r. 165.
5. Bavê Nazê, h.b., r. 143
6. Bavê Nazê, h.b., r. 131.
7. Ji bo binavkirina "Dîlok"ê bnr; Mîstefa Hesên, Dîlok, Stranên Dirwîn û Dîlanan, Weşanên Sipîrêz, Dihok, 2005, r. 5, 6. Çelebî, Nezan Newzat- Yildirim, Vedat- Ataş, Aytêkîn G, "Li Muzîka Kurdan a Kevneşopî Nêrîneke Giştî", Kovara Zend, Bihar- Havîn, 2008. (Wer. Davut Êzalp)., Cigerxwîn, Folklorî Kurdî, Weşananên Roja Nû, Stockholm, 1988, r. 8
8. Salihê Heydo, Komek Dûrik Ji Folklorî Kurdên Suriyê, Bergê: 3, Enstîtuya Ke-

lepûrê Kurdî, Çapxana Aras, Hewlêr, 2009, r. 11.

9. Biraştî di piranîya strana gazîyê da jî kêşa xwemalî heye. Lê belê jiboraşteronkirna vê mijarê pedivî bi lêkolîn û dûçûnên zanîstî û rêkûpêk heye. Ji ber ku ev mijar hêj baş safî nebûye, em zêde li ser ranawestîn. Bnr. Rêkêş Amêdî, Heyranokêd Kurdî, weşanên Sipîrêz, Dihok, 2010, r. 76- 79.

10. Mela Silêman Tuxîbî (Sûleyman Demir).

11. xîz: qûm.

12. Kemalê Modayî (Kemal Şimşek)..

13. Di devera Hekarîyan da jî bo rindîya keç û jinan peyva can û ciwan tete bikarînan.

14. Mela Tahir Tuxîbî (Tahir Demir).

15. nr.; Dr. Selah Hirorî, Çend Babetên Dîrokî Di Strana Dîrokî Ya Kurdî Da, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, Silêmanî, 2004, r. 10, 12., Prof. Dr. Şukrîye Resul, Edebî Folklorî Kurdî, Dezgay Muzîk û Kelepûrî Kurd, Hewlêr,